

Yeni Medyada Suç Haberleri ve Gündelik Hayatta Dolaylı Mağduriyet

Crime News in New Media and Indirect Victimization in Everyday Life

Bahar USTA BAKI*
Aslıhan ÖĞÜN BOYACIOĞLU**

Öz

İletişim teknolojilerinin yüksek hız kazandığı Toplum 4.0'dan, Toplum 5.0'a doğru gidilen süreçte geleneksel olandan farklı bir biçimde yeni medya; suç, suçluluk ve suç mağdurları bağlamında farklı bir niteliğe bürünmüştür. Suç ve şiddet olaylarını yoğun bir şekilde kullanan yeni medyanın; suçun yaygınlaştırılmasında, erişiminde/kolaylaştırılmasında ve yeniden üretimindeki etkisi göz ardı edilemez boyutlardadır. Yeni medya aracılığıyla suça ilişkin içeriklerin bireyin gündelik hayatını her zaman olduğundan daha fazla etkilemesi, sıradanlaştırılmasını ya da kanıksanmasını beraberinde getirmektedir. Bu durumu olağan sonucu, farklı bağlamlarda ya da türlerde yeni mağduriyetlerin ortaya çıkması olarak nitelendirilebilir. Suç içeriklerinin yeniden üretimi ve dolaşımı sürecinde birey, doğrudan suça maruz kalmasa bile suça maruz kalacağı korkusu ile dolaylı olarak mağdur deneyimi yaşamaktadır. Buradan hareketle çalışmanın konusu gündelik hayatta medya etkisiyle ortaya çıkan dolaylı mağduriyetlerdir. İlk aşamada, medyada dolaşıma giren suç içeriklerinin suç korkusu yaratarak gündelik hayata nüfuz etme süreci tartışılmaktadır. Medya ve suç korkusu ilişkisi sağ gerçekçi yaklaşım çerçevesinden ele alınmaktadır. Suç ve şiddet içerikli haberlerin yarattığı etki, sembolik etkileşimci perspektifin ahlaki panik teorisiyle değerlendirilmektedir. İkinci aşama ise, söz konusu haberlerin analizidir. Suç ve şiddet içerikli haberlere nitel araştırma tekniği olan içerik analizi uygulanmıştır. Haberlerin seçiminde ise olasılıklı olmayan örneklem türlerinden biri olan amaçlı örneklem kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda elde edilen bulgulara göre, medya haberlerinde yer alan suç ve şiddete dair bilginin gündelik hayata nüfuz ettiği, fail/mağdur profilini genelleştirerek dolaylı bir deneyime yol açtığı sonucuna ulaşıldığı söylenebilmektedir. Buradan hareketle mağduriyet olgusunun anlam ve kapsamının tartışılması ve yeniden değerlendirilmesi hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dolaylı Mağduriyet, Suç Korkusu, Sağ Gerçekçilik, Gündelik Hayat, Ahlâki Panik Teorisi

* Arş. Gör. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Türkiye, E-posta: bahaarus@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7470-6143

** Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Türkiye, E-posta: ogunas@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6434-4900

Abstract

In the process of transformation from Society 4.0 towards Society 5.0 where communication technologies have gained a high momentum, the news media have unconventionally assumed a distinct character in the context of crime, guilt and victims of crime. The effect of new media, which intensively uses crime and violence on the dissemination, access/facilitation and reproduction of crime is not negligible. The prevalence of crime-related content within new media has made it more commonplace and normalized the idea of crime in individuals' daily lives. This circumstance can lead to the appearance of novel forms of victimization in various situations or categories. In the process of reproduction and circulation of crime contents, the individual experiences the feelings of the victim indirectly with the fear that s/he will be exposed to crime, although s/he is not directly exposed to it. From this point of view, the subject of the study is the indirect victimization that occurs in daily life with the influence of the media. In the first stage, this article discusses the process of penetration of the criminal contents circulating in the media into the daily life by creating the fear of crime. The relationship between the media and the fear of crime is addressed within the framework of the right realist approach. The impact of news about crime and violence is interpreted through the moral panic theory of symbolic interactionism. The second stage is the analysis of the media news in question. The qualitative research technique of content analysis was used to analyze the news related to crime and violence, while purposeful sampling, a type of nonprobability sample, was employed in the selection of media news. The findings drawn from the analysis suggest that the information related to crime and violence in the media news penetrates daily life and causes an indirect experience by generalizing the perpetrator/victim profile. Thus, the purpose of this is to analyze and reconsider the definition and scale of the victimization phenomenon.

Keywords: Indirect Victimization, Fear of Crime, Right Realism, Everyday Life, Moral Panic Theory

Giriş

Neoliberal politikaların zirve yaptığı 1980'li yıllar, birçok toplumsal alanda olduğu gibi disiplinlerde de paradigma değişikliklerine sebep olmuştur. Benzer şekilde kriminolojinin de kimi zaman suç eylemine kimi zaman da faile odaklandığı söylenebilir. Ancak 1980'lerden bugüne, kriminolojinin mağdur ve suç önleme yaklaşımlarına ağırlık verdiği gözlemlenebilmektedir. Bunun sebeplerinden biri, suç ve şiddet olaylarının oransal olarak arttığına yönelik gelişen algı iken, bir diğeri devletin suç önleme politikalarında sorumluluğu bireye devretmesidir. Sonuçta bugün suç çalışmaları, mağdur ve onun yaşam tarzı üzerine odaklanmış durumdadır. Bu çalışma mağdur araştırmalarının önemini teslim eden başka bir gelişmeye odaklanmaktadır. Dikkat çekilmek istenen nokta; medyada yer alan suç ve şiddet içeriklerinin, gündelik hayatta bilgi kaynağına dönüşmesiyle dolaylı mağdur kavramının anlam ve içeriğinin genişlemesidir.

Bilgi/iletişim çağında internet ve sosyal medya gibi yeni medya platformları günümüz birey inşasında oldukça etkili bir araçtır. Yakın zamanda televizyon aracılığıyla kitle iletişiminde hemen her eve ulaşabilen medya, internet ve mobil telefon kullanımıyla artık doğrudan bireye ulaşma kapasitesine sahiptir. İnternet, kısa zaman içerisinde hızla yayılarak hem kullanıcı sayısının hem de kullanım sürelerinin artmasıyla yeni bir iletişim alanının açılmasına neden olmuştur. Dünya üzerinde 4.9 milyardan fazla kişi internet, 5.3 milyardan fazla kişi mobil telefon ve yaklaşık 4.6 milyar kişi de aktif sosyal medya kullanıcısıdır. Global düzeyde internet kullanımının amacının, “güncel

haber ve olaylardan haberdar olmak” şeklinde belirtenlerin oranı ise yüzde 53.1’dir (Dijital 2022: Another Year of Bumper Growth, 2022). Türkiye’de ise internet kullanıcısı sayısı 69.9 milyon iken gün içerisinde internet kullanımına harcanan zaman toplam 8 saattir (Dijital 2022:Turkey, 2022). Bu rakamlar, internet ve sosyal medyanın iletişim alanındaki başatlığını ortaya koymaktadır. Buradan başlayarak birçok toplumsal alanda yeni bir döneme karşılık gelen bu gelişmeler “yeni medya” olarak adlandırılmaktadır.

Terry Flew ve Richard Smith (2014, s. 3), yeni medyayı sahip olması gereken dört özellik üzerinden tanımlamaktadır: “Bilgi işlem ve programlama teknolojisi, iletişim ağları, içerik ve sayısallaşmış medya ve tüm bunların ortak bir noktada kesişmesi”. Daha basit bir şekilde ifade edilecek olunursa; aynı anda gelişmiş iletişim teknolojisi donanımına, depolama alanına, çok sayıda kullanıcıya etkileşim ve iletişim ağı sağlayabilme özelliğine sahip dijital ortamlar yeni medya olarak tanımlanabilmektedir. Yukarıdaki verilere bakıldığında, bugün gündelik hayatın pek çok alanına dair bilginin yeni medya üzerinden bir akış içerisinde olduğunu söylemek mümkün görünmektedir. Yemek yeme, alışveriş yapma, sağlık, eğitim, spor ya da sanat gibi gündelik faaliyetlere dair teorik ya da pratik bilgi yeni medya araçları üzerinden sonsuz sayıda etkileşim sağlamaktadır. “Sıradan” bireyler için bu alanlardan biri de kuşkusuz suça yönelik bilgidir. Yeni medya haberlerinde üretilen suç içeriklerinin gündelik hayat akışında yoğun bir şekilde yer aldığı düşünülmektedir. Medya haberlerinden kast edilen yeni medya araçları olarak internet haberleridir. Ana akım medya kuruluşlarının internet platformları da bu sınıflandırmaya dahil edilmektedir. Alınan haberlerin kaynağı ana akım medya kuruluşlarına ait olsa da yeni medya olarak değerlendirilmelerine imkân veren özelliklere sahiptir. Birincisi, haberlerin internet ortamından aktarılması söz konusudur. İnternet bir yeni medya aracıdır. İkincisi, internet sayfalarının basılı gazete sayfalarından farklı olarak çoklu ortam özelliğidir. Aynı anda metin, fotoğraf ve video paylaşabilme özelliğine sahiptir. Üçüncüsü, söz konusu sayfaların interaktif etkileşime açık platformlar olmalarıdır. Kullanıcılar istedikleri an haberlere yorum yapabildikleri gibi yine çeşitli sosyal medya ve iletişim kanallarıyla yurttaş gazeteciliğini de gerçekleştirebilmektedir. Dördüncüsü ise, söz konusu haber sayfalarının haber toplama ve yayınlama sürecinde sosyal medyayı da bir kaynak olarak kullanmasıdır. Yeni medyanın iç içe geçmiş ve sonsuz sayıdaki etkileşim zinciri sayesinde haber medyası sosyal medyaya konu olabildiği gibi onun içeriklerinden de faydalanabilmektedir. Bu nedenle ana akım medya kuruluşlarına ait olsa da söz konusu haber platformlarını yeni medya olarak tanımlamak mümkün görünmektedir¹. Bu çalışmada dijital medya üretimi özellikle dijital olarak haber üretimi ve internet aracılığıyla haberin dağıtımı bağlamında ele alınmaktadır.

Çeşitli platformlarda yazılı, görsel fakat çoğunlukla her ikisi birlikte kullanılarak oluşturulmuş suç ya da şiddet haberi ana akım medya, kurumsal sayfa ya da bireysel kullanıcılar tarafından diğer kullanıcıların seyrine sunulmaktadır. Bu durumun önemli sonuçlarından birinin de dolaylı mağduriyet ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Söz konusu haberlerin neredeyse gündelik rutinin bir parçası haline geldiği gözlemlenebilmektedir. Bahsi geçen haberler aracılığıyla suça yönelik bilginin, gündelik hayata dair bilgi deposunda yer edindiği ve toplumda suç korkusu yaratarak

1 Detaylı bilgi için Dan Laughey (2010, s. 157-168)’in “Medya Çalışmaları Teoriler ve Yaklaşımlar” isimli çalışmasına bakılabilir.

dolaylı mağduriyetlerin ortaya çıkmasına yol açtığı ileri sürülmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada amaç, yeni medyada yer alan suç ve şiddet haberlerinin dolaylı mağduriyet kavramının anlam ve kapsamını genişlettiğini ortaya koymaktır.

İçerik üreterek gündelik hayata bilgi akışı sağlayan medya, suç korkusunu besleyen önemli kaynaklardan biridir. İnternet haberlerinde ve sosyal medyada bu içeriklerle etkileşimde bulunan bireyler için suç, gittikçe artan ve kontrol edilemeyen bir gerçeklik olarak algılanmaktadır. Böylece doğrudan bir deneyimi olmasa bile, haberlerdeki uzak gerçeklik bireyler için nesnel gerçekliğe dönüşerek suç korkusu yaşamalarına neden olmaktadır. Dolayısıyla korku, suç istatistiklerinden ziyade diğer toplumsal süreçlerin de etkisiyle beslenebilmektedir. Bu sebeple medya, suç ve suç korkusu ilişkisi sağ gerçekçi yaklaşım çerçevesinde ele alınmaktadır.

Sağ gerçekçi yaklaşım argümanlarını oluştururken medyadan faydalanmaktadır. Yaklaşımın ilk kez ortaya atıldığı 1970'lerin ikinci yarısından itibaren 1980'lere uzanan dönemde bu durum açıkça görülmektedir. İngiltere'de Margaret Thatcher'ın seçim sürecinde suç ve vandalizmin, gündelik hayata yönelen bir sosyal problem olarak tanımlanmasında medyanın önemli işlevi bilinmektedir (Farrall, Jackson & Gray, 2009, s. 10). Burada açıkça belirtilmesi gereken şey; medyada yer alan biçimleriyle suç ve şiddet haberlerinin, sağ gerçekçiliğin suç politikasına zemin oluşturabilecek bir üsluba sahip olduğunun düşünülmesidir. Medyanın suç ve şiddet haberlerine olan ilgisinin, sağ gerçekçiliğin suç yaklaşımı ile uyumlu olduğu söylenebilir. Bu nedenle sağ gerçekçiliğin suç ile ilgili öne sürdüğü iddialara yönelik geliştirilebilecek eleştirel tartışmadan ziyade ondan faydacı bir biçimde yararlanma amaçlanmaktadır. Dolayısıyla medyadaki suç ve şiddet haberlerinin ortaya konulmasında ve sürecin anlamlandırılmasında sağ gerçekçi yaklaşımın önemli olduğu düşünülmektedir.

Sağ gerçekçi yaklaşımın suç/şiddet içerikli haberler ve suç korkusu arasında önemli bir ilişkiyi daha vurgulayacağı düşünülmektedir. Öyle ki, daha çok sokak suçları üzerine odaklanan yaklaşımla uyumlu olarak bu çalışmanın da dikkati, kamusal alanda “yabancı”² failer tarafından gerçekleştirilen suç ve şiddet olayları üzerinedir. Böylece medyanın suç korkusu üretimine yaptığı katkı ve sonuçları, sağ gerçekçi yaklaşımın bugüne uzanan yansımalarıyla anlaşılmaya çalışılmaktadır.

Suç haberleriyle etkileşimin sürekliliği, suçun toplum tarafından daha fazla hissedilmesine, mağdurlarla daha fazla duygudaşlık kurulabilmesine ve tüm toplumu tehdit eden bir problem olarak algılanabilmesine yol açabilmektedir. Suçun yaygın olduğunun düşünülmesi suç korkusunu doğrudan besleyen bir etkidir. Ancak bu, yalnızca nicel bir durum olarak yorumlanamaz. Söz konusu durum, toplumun suç karşısında kontrolsüzlüğü ya da zayıf sosyal bağlarla ilişkilendirilmektedir (Concklin, 1975; Farrall, Jackson & Gary, 2009; Kul, 2013, s. 136). Dolayısıyla suç ile ilgili edinilen bilginin sıklığı, yoğunluğu ya da tekrarı temelde daha büyük bir sorunla karşı karşıya olduğunun göstergesidir. Böylesi bir durum; toplumsal yozlaşma, ayrışma ve ahlâki otoriteyle

2 Buradaki ifadedden herhangi bir ülkenin vatandaşı olmadığı için yabancı olarak tanımlanan gruplar anlaşılmalıdır. Burada adı geçen yabancı, bireyin gündelik yaşam akışı içerisinde kamusal alanda bir arada bulunduğu, karşılaştığı, geçtiği ve etkileşimde bulunduğu diğerleridir. Sağ gerçekçi yaklaşım gasp, hırsızlık, fiziksel saldırı ya da vandalizm gibi sokak suçlarının genellikle bireyin tanımadığı kişi ya da kişiler tarafından gerçekleştirildiği üzerinde durmaktadır. Böylesi bir ifade yabancıardan oluşan kamusal alanı bireyler için “belirsiz ve tahmin edilemez tehlikelerle” dolu bir alan olarak tanımlamaktadır.

ilgili endişelere varacak kadar geniş bir yelpazede seyredilmektedir. Bu nedenle “korku, suçta verilen cevaptan çok toplumsal bağlılık ya da ahlaki uzlaşmanın barometresi ya da sismografi olarak” değerlendirilmektedir (Jackson’dan akt. Farrall vd, 2009, s. 6). Suç korkusunun toplum temelleriyle birleşen etkisi, sonucunu da geliştirerek toplumsal düzeyde bir paniğe neden olabilmektedir. Bu nedenle çalışmada, medyada yer alan suç korkusu; süreç ve sonuçları itibarıyla ahlaki panik teorisi kapsamında ele alınmaktadır. Bu noktada vurgulanmak istenen konu, yeni medya araçları dolayımı ile suç içeriklerinin büyük kitlelere yayılarak korkunun toplumun bütününe etki etmesidir.

Çalışmanın ikinci aşaması araştırma bölümünü içermektedir. Bu aşamada yukarıda belirtilen kavramsal çerçeve doğrultusunda suç ve şiddet içerikli haberlere nitel araştırma tekniklerinden biri olan içerik analizi uygulanmıştır. Haberlerin seçiminde olasılıklı olmayan örneklem türlerinden amaçlı örneklem kullanılmıştır. Önceden oluşturulmuş araştırma soruları örnekleme dahil edilen haber metinlerine yöneltilerek temel ve alt temalar bağlamında analize tabi tutulmuştur.

Haberlerin analizi sonucunda belirlenen temel ve alt temalara dair bulgular elde edilmiştir. Buna göre; haberlerde aktarılan içeriklerin, gündelik hayatta suç bilgisi üreterek bireylerde dolaylı bir deneyime zemin hazırladığı anlaşılmaktadır. Suç olaylarının genelleştiği, normalleştiği ve gündelik hayatın bir parçası olarak kodlandığı görülmektedir. Söz konusu haberlerle suçun, toplumun büyük bir kısmı için doğrudan olmasa da deneyim haline geldiği söylenebilir. Buradan hareketle elde edilen bulgular neticesinde dolaylı mağduriyet kavramının kapsamının genişlediği, hem teorik hem de pratik olarak kullanımının yeniden değerlendirilmesi gerektiği ortaya konulmaktadır.

Yeni Medya ve Gündelik Hayat

Yeni medya terimini ilk kullanan yazarlardan biri olan Mark Poster, *The Second Media Age* adlı çalışmasında dijital iletişim araçlarının başat olduğu dönemi ikinci medya çağı olarak adlandırmaktadır. “Buna göre; ikinci medya çağı, birinci medya çağından keskin bir şekilde ayrılmaktadır. İkincisi; birincisine oranla çoklu etkileşime dayalı, devlet müdahalesinden uzak ve daha demokratiktir” (Poster’den akt. Aydoğan & Kınık, 2012, s. 60). Mutlu Binark (2018) ise; yeni medyanın “geleneksel medyadan farklı olarak sayısal medyayı, özellikle etkileşimsel medyayı, internet ağlarını ve sosyal iletişim medyasını” ifade ettiğini belirtmektedir (s. 19). Buradan hareketle yeni medyanın ve iletişim biçimlerinin gündelik hayatta oldukça büyük bir yer kapladığı düşünülebilir. Bunun özellikle Covid 19 pandemi sürecinde daha da yoğunlaştığı ve hissedilebilir hale geldiği açıktır. Pandemi öncesinde geleneksel biçimde devam eden birçok gündelik rutin, bu süreçte hızla yeni medya araçlarıyla çevrimiçi platformlara aktarılmıştır. Eğitim, sağlık, ticaret gibi daha kurumsal alanların yanı sıra çevrimiçi müze ziyaretlerinden sağlıklı yaşama (spor, diyet, vb.) kadar boş zamanları da içeren çok çeşitli faaliyet alanları artık yeni medya platformları üzerinden gerçekleşmektedir. Tarifi yapılan bu toplum biçimini Manuel Castells (2008) “Ağ Toplumu” olarak tanımlamaktadır. Ona göre, toplumun yeniden örgütlenmesinde ve ağ toplumunun inşasında en önemli rol, enformasyon üretiminde meydana gelen değişimdir. Dolayısıyla iletişim biçimlerinden başlayan ve enformasyon üretiminin temelinde bir değişime neden olan bu gelişmeler, toplumsal örgütlenmenin hemen her alanını –sosyal, kültürel, ekonomik – yeniden yapılandırmıştır. Bu noktada yeni medyanın da

– geleneksel olana oranla – gündelik hayat üzerindeki etkisini arttırdığını söylemek mümkündür. Bu noktada yeni medyanın öne çıkan iki çalışma prensibinden bahsedilmelidir. Bunlardan biri, çeşitli içerik ve türdeki bilginin hızlı, erişime açık bir şekilde depolanmasıdır. Kullanıcılar, birbiriyle doğrudan ilgisi olmayan konulara istediği an ulaşabilmekte ve birinden diğerine hızlı bir şekilde geçiş yapabilmektedir. Örneğin, sağlık çalışanlarına yönelik şiddet içerikli bir gönderi ile ilgilenirken hemen arkasından sağlıklı beslenme önerilerinin sıralandığı bir sayfaya ulaşılabilir. Yeni medya araçlarına özgü çalışma prensiplerinden bir diğeri ise yapay zekâ algoritmaları aracılığıyla kullanıcılara özgü gündelik bir akış/ajanda oluşturma işlevine sahip oluşudur. İlk örnek üzerinden devam edilecek olduğunda yapay zekâ algoritması kullanıcı deneyimine sunmak üzere şiddet ve sağlıklı yaşam etiketli içerikleri bir araya getirmektedir. Dolayısıyla bu araçlar ile oluşturulan kişisel akış sayfaları, kullanıcı eğilimlerini bir süre sonra kullanıcı deneyimi olarak yeniden inşa etmektedir. Böylece yeni medya kullanıcı eğilimlerini zaman-mekân boyutundan kopararak dolaylı bir deneyim sürecine dönüştürmektedir.

Medya ve gündelik hayat ilişkisini anlamlandırabilmek için Heller (1984)'in gündelik hayat tanımı oldukça kullanışlıdır. O; “belirli bir çevrede yaşama devam edebilmek için içselleştirilmiş, gerekli asgari koşulların sonucunu gündelik yaşam olarak tanımlamaktadır. Bu süreçte kültürü sembolize eden bir dil; kolektif imaj, anlam üretme ve işleme yeteneği gereklidir” (s. 185). Dolayısıyla gündelik yaşam, bir bilgi işleme sürecidir ve toplumsal yaşam için bir çerçeve sunmaktadır. Bireyler, gündelik hayat bilgisiyle toplumsal yaşamda tutum geliştirmekte ve eylemde bulunmaktadır. Bu noktada medya; gündelik hayat için gerekli bilgiyi işleyen, sunan ve yeniden üreten bir alan olarak değerlendirilebilir. 19. yüzyılda gelişerek hızla yayılan bilimsel ve teknik ilerlemelerle ortaya çıkan uzmanlık alanları ve bu alanlarda elde edilen bilgi stoğu, uzmanlar aracılığıyla pratiğe dökülerek gündelik hayatın düzenlenmesinde veri olarak kullanılmaya başlanmıştır. Çocuk bakım pratikleri, beslenme, sağlık, aile planlaması, boş zaman aktiviteleri ve hatta moda akımları bile bu teknik bilginin gündelik hayat uyarlaması olarak değerlendirilebilir (McCharty, 1989, s. 61). Gündelik hayata dair tüm bu pratikler, medya aracılığıyla geniş kitlelere ulaşabilmektedir. Geçirdiği evreler ve bugün geldiği nokta düşünüldüğünde medya; gündelik bilgi akışının pek çok farklı noktadan, tekrar pek çok farklı noktaya doğru aktığı bir alandır.

Bir medya içeriğinde açık ya da örtük biçimde sunulan bir bilgi, etkileşim alanlarında yankılanmakta ve gerçekliğin kolektif algısına katkıda bulunmaktadır. Pınar Bayram (2020) sosyal medyadaki bilginin nesnel gerçeklik inşasındaki etkisini Donghee Yvette Wahn ve Brian J. Bowe’un kristalleşme kavramıyla açıklamaktadır. Buna göre; sosyal medyada yer alan bilgi, tıpkı maddenin hal değiştirme sürecinde parçacıkların çekirdeğe yapışarak kristalleşmesinde olduğu gibi hareket eder. Aktarılan bilgi, bir bütün olarak algılanan nesnel gerçekliğe yapışarak onun inşa edilmesinde rol oynar (Bayram, 2020, s. 53). W. G. Skogan ve M. G. Maxfield (1982, s. 198) ise, gündelik bilgi üretiminde suç ve şiddet içerikli haberlerin medya için zengin bir kaynak olabildiğini ileri sürmektedir. Dolayısıyla suç ve suç içerikli haberlerin gündelik hayatta suç korkusunu artırarak dolaylı mağduriyet yarattığı söylenebilir.

Bilgi ve teknoloji çağı imkânlarıyla birlikte yeni medyanın gündelik hayatla ilişkili özellikle iki boyutu ortaya konmalıdır. Bunlardan biri, geleneksel medya araçlarının aktif araç-pasif seyirci

yörüngesinin yeni medya araçlarında değişerek karşılıklı etkileşiminin esas olduğu interaktif yörüngeye geçmesidir (Parlak M. O., 2018, s. 60). Yirmi yıl öncesinde haber almak için belirli saatlerde, belirli mekânlarda olma zorunluluğundan bahsetmek artık mümkün değildir. Özellikle mobil erişime açık internet ve sosyal medya gibi dijital ortamlar aracılığıyla haber; istenen her an, istenen her yerden ve hemen herkes tarafından ulaşılabilen bir ürün haline gelmiştir. Haber içerikleri yalnızca gazeteci ya da televizyoncular aracılığıyla değil, “sıradan”, “normal” bireyler tarafından da üretilebilir durumdadır. Binark (2018, s. 22) da yeni medya araçları sayesinde yazar/okur ayrımının ortadan kalktığını, hemen herkesin metin üretmeye katkıda bulunabileceğini belirtmektedir. Böylece yeni medya kullanıcısı her birey, istediği metni seçip paylaşma yoluyla içeriğin yeniden üretimine katkı sağlayabilmektedir. Karşılaşılan bir suç ya da şiddet olayı yeniden üretilerek tekrar ve tekrar dolaşıma sokulabilmektedir. Katılımcılar; daha önce hiç gitmedikleri yerlerde, hiç tanımadıkları insanlar arasında, hiç bilemedikleri durumlarından doğan suç ve şiddet olaylarına bir anda şahit olabilmektedir. Tüm bu süreç, izleyicilerin suç olaylarının arttığı yönünde düşünmelerine yol açabilmektedir.

Yeni medyanın gündelik hayatla ilişkisinde öne çıkan ikinci unsur, genişleyen iletişim ağı sayesinde güçlü bir kaynağa dönüşmesidir. Suç ya da suça ilişkin içerikler hemen her gün haberleştirilmekte, dolaşıma sokulmakta ve yeniden üretilmektedir. Hanna Adoni ve Sherrill Mane (1984, ss. 325-327), bireyin gerçeklik algısının hem yakın hem de uzak ilgi alanları dahilinde inşa edildiğini belirtir. Onlara göre, yüz yüze ilişkiler, aktörler ve deneyimlerle doğrudan etkileşimi açığa çıkarırken; birey, doğrudan deneyimlemediği fenomenlerle medya aracılığıyla etkileşime girmektedir. Benzer şekilde, aynı anda birçok kaynaktan dolaşıma sokulan suç ve suç içerikleri yaygınlaşmakta, “normal”leşmekte ve “sıradan”laşmaktadır. Bu sebeplerle günümüz toplumlarında suç, medya aracılığıyla gündelik hayat inşasında etkili bir kaynaktır. Dolayısıyla mağdur deneyimi olmayan ancak medya dolayısıyla suç içeriklerine maruz kalan birey suç korkusu yaşamaktadır. Yaşanan bu korkunun gündelik hayat içerisinde bireyi dolaylı mağdur olarak konumlandırıldığı ileri sürülmektedir.

Suç Haberlerinin Medyatikleşmesi: Sağ Gerçekçi Suç Politikaları

Mağdur odaklı kriminoloji yaklaşımını ortaya çıkaran birbiriyle bağlantılı iki gelişmeden bahsedilebilir. Bunlardan biri, sosyal refah devletinin çöküş süreciyle yaşanan siyasi gelişmeler ve onların güvenlik boyutundaki yansımalarıdır. Toplumsal yaşamın hemen her alanı gibi kriminolojik uygulamalar da bu değişimlerden etkilenmiştir. Sandra Walklate (2007, s. 38) bu dönemi, sosyal süreçlerden arındırılan suç probleminin devletin sorumluluk alanından bireyin sorumluluk alanına yüklendiği bir süreç olarak tanımlamaktadır. Refah döneminin sona ermesinden sonra suç ile ilgili resmi söylem suçun nedenlerinden ziyade daha çok maliyet, mağduriyet ve suç korkusuna sahip bireyler üzerine odaklanmıştır (Garland, 1996, s. 447). Bu gelişmeler başka birçok alanda olduğu gibi devletin suç problemiyle ilgili sorumluluk alanını tersyüz etmiştir. Artık ‘suçtan korunması esas olan vatandaş’ anlayışı yerini ‘kendini suçtan koruyan birey’e bırakmıştır.

Refah devletinin çöküşü ve neoliberal politikaların kriminolojiye etkisinin diğer sonucu, odağın suç ve failden ziyade mağdura yönlendirilmesidir. Sağ gerçekçiliğin temellendiği 1980’ler döneminde yükselen sokak hareketlerinin politik motivasyonundan azade kriminalleştiği ve böylece söz konusu olayların politik alanın meselesi haline geldiği söylenmektedir (Farrall, Jackson & Gray, 2009, s. 31). Özellikle Anglo-Sakson dünyada toplumsal hareketlerin gerçekleştiği sokak gösterileri ve eylemciler, yöneticiler tarafından şiddet yanlısı vandallar olarak değerlendirilmekte ve düzene karşı tehdit olarak tanımlanmaktaydı. Dolayısıyla gündemini bu tür olayların yaygınlaşması üzerine kuran politik kanat için suç, çağın en önemli toplumsal problemlerinden biri olarak ifade edilmekteydi. Sonuçta suç ile mücadele politik alanın en önemli stratejilerinden biri olarak ortaya çıkmaktaydı. Hükümet, suç eylemleri ile faileri doğrudan mevcut düzene yönelik tehdit olarak tanımlarken “makbul” vatandaşları ise düzenin koruyucuları olarak tayin etmekteydi. Bir taraftan suçla mücadele için gittikçe daha sert önlemler alınmaya başlanırken bir taraftan da neoliberal politikalarla asıl sorumluluğu bireyin kendisine devretmekteydi. Amerika’da Reagen’in, Birleşik Krallık’ta ise Thatcher’ın uygulamaları bu iki eksen üzerinde ilerlemekteydi (Garland, 2010, s. 99). Sağ gerçekçilik bu gelişmeler ışığında suç probleminde pragmatik çözümü amaçlayan bir yaklaşım olarak ortaya çıkmıştır.

Sağ gerçekçilik 1970’lerin sonunda yeni muhafazakâr çizgide ortaya çıkan ve James Q. Wilson ile özdeşleşen bir yaklaşımdır. Wilson, suçun sebeplerini biyo-sosyal faktörlerle açıklamaya girişe de yaklaşımında suçun nedenlerini anlamaya odaklanmaz. Sağ gerçekçilere göre, suç normal ve yaygın bir davranış biçimidir (Garland, 1996, s. 450). O halde asıl yapılması gereken şey; suç sebeplerinin anlaşılmasına çalışılması değil, engellenmesidir. Sağ gerçekçiler daha çok soygun, hırsızlık, yağma gibi sokak suçlarıyla ilgilenmektedir. Bu anlamda James Q. Wilson ve George L. Kelling (1982), yaklaşıma temel olan çalışmaları “Kırık Camlar” (Broken Windows)’da sokak suçları ve onları engelleme stratejileri üzerinde durmuştur.

Sağ gerçekçilere göre; suç oranlarının gittikçe artmasının nedenlerinden biri, refah dönemi politikalarının yarattığı yaşam tarzıdır. Onlara göre; refah döneminin yarattığı özgürlük ortamı ailenin, eğitim kurumlarının, dini otoritelerin ve diğer kilit kurumların ve ahlaki değerlerin aşınmasına yol açmıştır. Böylece toplumsal norm ve değerler yerini bireysel çıkar ortamına, yükümlülüklerin unutulup hakların vurgulanmasına ve kendini kontrol etme kültüründen kendini gösterme noktasına kadar bireyselliğin kutsandığı bir döneme bırakmıştır (Burke, 2009, s. 37). Onlara göre, suçun engellenmesinde atılacak ilk adım, refah dönemi öncesinin değerlerine –sosyal, kültürel ve dini otoriteler vb. – geri dönmektir.

Sağ gerçekçi yaklaşımı medyayı önemli bir veri kaynağı olarak kullanmıştır. Özellikle sokak hareketleri ve eylemlere ait şiddet içerikli olaylara sıklıkla yer verilmesi suçun kamusal alanda tanımlanmasına sebep olmuştur. Böylesi bir durum, suç olgusunun sınırlarını genişleterek farklı sembollerle yeniden üretilmesine olanak vermiştir. Farral, vd. (2009, s. 10) 1980’lerde kitle medyasının yoğun bir şekilde suça dikkat çektiğini ve bunun suç deneyiminde dönüşüme sebep olduğunu belirtmektedir. Onlara göre, bu gelişme suç göstergelerinin görünürlüğünün artmasına ve kamusal endişenin kurumsallaşmasına neden olmuştur. Bu noktada yaşanan gelişmeler, suçu gündelik hayatın bir parçası haline getirmektedir. Böylece herhangi bir bireyin gündelik aktivitesi içerisinde mağdur olma olasılığının her zamankinden daha yüksek olduğu inancı gelişmektedir.

Böylece, potansiyel mağduriyet suç korkusuna dönüşebilmektedir. 1980’li yıllarda suç korkusu ile ilgili sorgulanan durumlardan birinin, söz konusu artışın resmi suç oranlarıyla ilişkisi olduğu söylenebilir. Öyle ki; bahsi geçen dönemde İngiliz Ulusal Suç Araştırma Merkezi tarafından yapılan bir araştırma, algılanan suç oranları ve yaşanan suç korkusu düzeyinin gerçek suç oranlarıyla doğrudan ilişkili olmadığını ortaya koymaktadır (Farrall, Jackson & Gray, 2009, s. 25). Doğrudan neden-sonuç ilişkisiyle açıklanamayacak bu artışta medyanın güçlü bir etkisi olduğu söylenebilir. Medyada yer alan suç haberlerinin sunulmuş biçimi izleyenlerin suça yönelik düşüncelerini şekillendirme gücüne sahiptir. Susan J. Smith ve Rachel Pain (2008, s. 55)’in hayali korku coğrafyası da bunu doğrular niteliktedir. Onlara göre, suç daha çok ailenin, akraba ilişkilerinin ve yarı özel alanların bir sorunu olmasına karşın medya temsilleri korkuyu kamusal alanla ve yabancılarla ilişkili bir biçimde sunmaktadır. Vincent Sacco’dan aktardığı biçimiyle Skogan (1995, s. 12) ise, medyada yer alan suç ile ilgili görüntü ve tanımların çoğu zaman gerçeği yansıtmasa da halkın suç gündeminde etkili bir kaynak olduğunu ifade etmektedir. 1973 yılında televizyonda yer alan suç içerikleriyle ilgili bir başka çalışma, medyanın daha çok kişisel ve şiddet içeren suçları öne çıkardığı ve olayların gerçeklikten ziyade kurguya dayandırıldığı belirtmektedir (Dominick’ten akt. Skogan & Maxfield, 1982, s. 188).

Yukarıdaki çalışmalar, suçun bir problem olarak algılanmasında medyanın oldukça güçlü bir aygıt olduğunu ortaya koymaktadır. Medyanın üç biçimde suç korkusunun sınırları ve boyutlarını genişletebildiği düşünülmektedir. Bunlardan biri, suçun istatistiklerden bağımsız bir şekilde ve daha çok kamusal alanda yabancı saldırganlar tarafından gerçekleştirilen yaygın bir fenomen olarak sunulmasıdır. İkincisi, medyanın şiddet içeren ve kişisel suçları daha yaygın bir tür olarak sunmasıdır. Böylece suça yönelik dikkat belirli bir noktada sabitlenmektedir. Üçüncüsü ise, suç haberlerinin kurgusal bir içerik oluşturulmasına imkân veren akışa sahip niteliğidir. Haberde, olayın gerçekleşmesine dair birçok ayrıntıya yer verilebilir. Dolayısıyla söz konusu aktarılma sürecinde zaman, mekân, durum ya da olayın akışına ait; öne çıkarılan ya da arka planda bırakılan birtakım detayların, haberin algılanma biçimini etkileme gücüne sahip olduğu söylenebilir. Sonuç olarak suça yönelik algı Stanley Cohen (2019, s. 32)’in de belirttiği gibi “bu nasıl olur”dan “her yerde olur” anlayışıyla şekillenmektedir. Böylece suç korkusu yayılarak tüm toplumu tehdit eden bir problem olarak ortaya çıkmaktadır.

Medya Haberlerinde Ahlaki Panik

Medyada yer alan suç haberlerinin sıklığı ve suç istatistikleri arasındaki fark suç korkusunun varlığını önemsizleştirmemektedir. Aksine; suç korkusu gündelik bir durumdur ve bireyin yaşam kalitesini etkileyebildiği gibi toplumsal ölçekte de kamusal yaşama zarar vermektedir. Bu noktada akla gelen ilk soru, kendisi ya da yakınları suça maruz kalmamış bir birey suç haberlerinden ne şekilde etkilenmektedir? İken; ikinci soru, bireyin kendi çevresinde gerçekleşmeyen suç olayları suç korkusuna neden olabilir mi? şeklindedir.

Medyada yer alan suç haberleri sıradan, yalnızca fail ve mağduru bağlayan olaylar olarak algılanmamaktadır. Suç, toplumun ontolojik varlığına ilişkin bir tehdit olarak algılanması sebebiyle özellikle sonuçları bakımından toplumsaldır. Onun toplumsal düzene yönelik yıkıcı etkisi hemen

her bireyi ilgilendirmektedir. Medyayla ilişkisi bağlamında ele alındığında bu etkinin katlandığını söylemek mümkündür. Dennis Loo (2008, s. 14), medyada bir kez gündeme gelen bir meselenin herkesin meselesi olduğunu belirtir. Dolayısıyla suçun toplumsal boyutu medya etkisiyle birleştiğinde, bireylerin uzak gerçeklikleri (kendileri dışındaki suç olayları) öznel gerçeklik (kendileriyle ilgi kurarak) olarak içselleştirdiği söylenebilir. Bunun yanı sıra suç olaylarının bir başka boyutu da onun gündelik bir mesele olarak algılanmasına sebeptir. Farrall vd. (2009), suç olaylarının yoğunluğundan ziyade; toplum ve bireyler için önemli olan her şeyin güvenliğini sağlayan ahlaki düzenle ilgili olduğunu ifade etmektedir. “Suç haberlerinin medyadaki sıklığı suç oranlarının yükseldiği algısını oluşturuyorsa; bu önlenemez artış toplumsal norm ve değerlerin sarsıldığı inancıyla birleşme eğilimindedir” (s. 25). Dolayısıyla hem suç korkusu hem de kamusal tepkinin açığa çıkması beklenir bir durumdur. Söz konusu durum, medya haberleri ve katılımcılar arasındaki etkileşimin sonucudur. Bu etkileşimi anlamlandırabilmek için ahlaki panik teorisinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Ahlaki panik, 1972 yılında Stanley Cohen'in *Halk Düşmanları ve Ahlaki Panik* isimli kitabıyla ileri sürülmüştür. Cohen'in teorisi, alt kültür gençlik gruplarının medya üzerinden sunumuna ve bunun sonucunda bu gruplarla ilgili oluşan algıya dayanmaktadır. Ona göre medya, suç ile ilgili haberlerin sunumunda belirli grupları etiketleyerek kriminalleştirmektedir. Bu süreç ahlaki panik durumuna yol açmaktadır. Cohen (2019)'e göre ahlaki panik, “bir durum, olay, kişi ya da grubun toplumun değerlere ve çıkarlara bir tehdit olarak tanımlanmasıyla ortaya çıkmaktadır” (s. 65). Burada öne çıkan nokta, ahlaki panik durumunun kolektif yapısıdır. Herhangi bir olay ya da durumun ahlaki panik olarak değerlendirilmesi için sıklığı ya da yoğunluğu değil toplumda uyandırdığı algı ve duygu durumu hesaba katılmalıdır. Örneğin hırsızlık olaylarının sıklıkla yaşanması bir panik durumuna neden olmayabilir. Ancak failinin mağdurun yakını olduğu tek bir hırsızlık olayı ahlaki panik durumuna dönüşebilir. Bu örnek ahlaki panik için belirleyici bir diğer unsuru da hatırlatmaktadır: Toplumsal norm ve değerlere yönelik tehdidin varlığı. İkinci hırsızlık örneğinin toplumsal norm ve değerleri yıkıcı/yozlaştırıcı içeriğe sahip olduğu söylenebilir. Dolayısıyla ahlaki panik kolektif bir tepki durumudur. Burada ahlaki paniğe sebep olan durumun sıklık, yoğunluk ya da türünden ziyade ilettiği mesajın toplumsal karşılığından bahsetmek mümkün görünmektedir. Bu nedenle mesajı ileten organ olması medyayı bu anlamda etkili kılmaktadır.

Olayların içeriği, failin/mağdurun kimliği ya da meydana geldiği durumlar medya tarafından sunulmaktadır. Cohen (2019), teorisinin merkezine oturttuğu medyanın iki farklı temsil biçimi oluşturduğunu ifade etmektedir:

...bu tür “haberler” bir toplumun normatif çizgileri hakkındaki ana bilgi kaynağıdır. Bizi doğru ve yanlış, aşılması gereken sınırlar ve düşmanın girebileceği biçimler konusunda bilgilendirir. Böylece halk tipleri –kahramanlar, azizler, soytarılar, kötüler ve şeytanlar – sözlü gelenek ve yüz yüze iletişimden çok daha dramatik kaynaklarla çok daha büyük kitlelere duyurulur (s. 75).

Cohen'in öne sürdüğü bu karşıt konumlanmada halk tarafının düzen/mağdur, şeytan tarafının ise “suçlu” olanı temsil ettiği açıkça anlaşılmaktadır. Bahsi geçen konumlandırmalar, medya içeriklerinde örtük ya da açık bir biçimde işaret edilebilmektedir. Bu durumun birbiriyle ilişkili

iki sonucundan bahsetmek mümkündür. Birincisi; failerin bulunduğu suç ya da şiddet eyleminin zaman, mekân ve kişilerden arındırılmasıdır. Böylece meydana gelen eylem kendi içerisinde değerlendirilmez. Düzen karşıtı olarak adlandırılan failer, kolektif bir kimlik kazanır. Dolayısıyla meydana gelen suç ya da şiddet eyleminin başka herhangi bir yerde, herhangi bir zamanda başka bir “halk düşmanı” tarafından tekrar edilme olasılığı mesaj olarak iletilmektedir. Bunun tam karşısında konumlanan mağdur ise, toplumun geri kalanıdır. Bu, medyanın kahraman/düşman ikileminin ortaya çıkardığı ikinci sonuçtur. Ahlaki panik durumunu ortaya çıkaran suç ya da şiddet eyleminin mağduru toplumun bütünüdür.

Ahlaki panik teorisinin özellikle üç unsuru çalışmanın amacını gerçekleştirmede kilit önemdedir. Birincisi, ahlaki paniğin hem geleneksel hem de daha modern versiyonlarında medyanın birincil konuma oturtulmasıdır. İkincisi, ahlaki paniğin nicel suç olaylarıyla ilgisiz olmasıdır. Daha önemlisi ahlaki paniğe neden olan olayın her yerde gerçekleşebileceği inancıdır (Cohen, 2019, s. 32). Üçüncüsü ise, ahlaki paniğin kolektif sonuçlarına ilişkindir (Goode & Ben-Yehuda, 2009, s. 49). Bahsi geçen kolektiflik, ahlaki paniğe neden olan olayın kendisi değil, ona verilen tepkiyle ilişkilidir. Sonuçta ahlaki panik teorisine ortaya konmaya çalışılacak olan korkunun boyutu, dolaylı mağdur kavramının tanım ve kapsamının yeniden değerlendirilmesinin yolunu açacaktır.

Gündelik Hayatta Dolaylı Mağduriyet

Dijital medya araçlarının yaygınlaşmasıyla her an her yerden ulaşılabilen haber içerikleri gündelik hayat için bilgi kaynağıdır. İnternet siteleri, mobil uygulamalar ya da sosyal medya etkileşimleri üzerinden yayılan haberler, bireysel/doğrudan deneyimi daha az olan suç olgusunun toplumsal/dolaylı olarak deneyimlenmesi sürecini doğurmaktadır. Bu sebeple dijital medyadaki suç içeriklerinin yoğunluğu bireylerde dolaylı mağduriyet etkisi yaratmaktadır. Söz konusu süreci dolaylı mağduriyet ile ilişkilendiren en önemli nokta, Covington ve Taylor (1991, s. 232)'in da belirttiği gibi suç korkusunun suç oranlarından daha fazla olmasıdır.

Suçun aslında olduğundan daha yaygın olduğu algısına dijital medyanın katkısı, suç üreten kaynakların çoğalması ve bilginin hızlı yayılabilme özelliğidir. Akıllı telefonlar sayesinde artık ‘sıradan’ birey (gazeteci, polis gibi mesleği suç ile teması gerektirmeyen) de suç içeriği oluşturabilmektedir. Herhangi bir olay bu telefonlar sayesinde görüntülenebilmekte gerek haber medyasının ihbar hatlarıyla gerek sosyal medya üzerinden kişisel hesaplarla bu içerikler yaygınlaşmaktadır. Bu durum suç olaylarının gündelik hayat akışı içinde sıklıkla karşılaşılabilen bir durum olarak algılanmasına neden olmaktadır.

Suç korkusu ve onun toplumsal boyutunun, dolaylı mağduriyet üzerindeki etkisi ortaya konmadan önce kavramının tanımını yapmak gerekmektedir. Birleşmiş Milletler'e göre mağdur; “bireysel ya da kolektif bir biçimde fiziksel ya da zihinsel hasar, duygusal acı, ekonomik kayıp ya da temel işlevlerde önemli ölçüde bozulma içeren zararlardan hasar gören kişi” olarak tanımlanmaktadır (Declaration of basic principles of justice for victims of crime and abuse power, 1985). Mağduriyetin derecesi ise zarardan doğrudan ya da dolaylı olarak etkilenmeye bağlı olarak değişmektedir. Rachel Condry (2010, s. 221), suç tanıklarının, mağdur ya da fail yakınlarının ve

hatta birincil aktörlerle olmasa bile olaylarla ilişkilerinden kaynaklı acil durum çalışanlarının da dolaylı mağdur olarak sınıflandırılabilirdiğinden bahsetmektedir. Dolaylı mağduriyet durum ve koşullara bağlı olarak tanımlanabilen bir kavramdır. Örneğin; Covington ve Taylor (1991, s. 234), yerel düzeydeki sosyal bağların dolaylı mağduriyeti arttıracaklarını öne sürmektedir. Onlara göre, sosyal bağlar suç olaylarından haberdar olma olasılığını yükseltmektedir. Bir diğer tanımlama biçimi ise savunmasızlıkla ilişkilendirilen mağduriyet yaklaşımıdır. Buna göre; kendini suça karşı görece savunmasız hissedilen grupların – kadın, çocuk ya da engelli bireyler – kendilerini yüksek risk altında hissettikleri ileri sürülmektedir. Dolayısıyla gündelik hayatlarında kendilerini potansiyel mağdur olarak konumlandıran bu gruplar dolaylı mağdur olarak adlandırılabilirler (McGarrel, Giacomazzi, & Thurman, 2006, s. 480). Dolaylı mağduriyetle ilişkili bir diğer durum, sosyo-ekonomik ve demografik özelliklerle ilişkilendirilmektedir. H. Ralph Taylor ve Margaret Hale (1986, s. 156) yoksul siyahların dezavantajlı gruplar olarak, görece suç oranlarının daha yüksek olduğu bölgelerde yaşadıklarını ve mağdur olma olasılığının daha yüksek olduğunu belirtmektedir. Bu olasılık, onları dolaylı mağdur olarak tanımlamaya yeterlidir. Dolaylı mağduriyetin ortaya çıkmasında medyanın etkisinden bahseden Wesley G. Skogan ve Michael G. Maxfield (1982, ss. 206-208) ise, nihayetinde belirleyici olanın yerel ilişkiler ve sosyal ağlar olduğunu belirtmektedir. Onlara göre, medyada yer alan suç olayları uzak, belirsiz ve detaylarına ulaşamayan durumları yansıtmaktadır. Buna karşın arkadaş, komşu ya da mahalle düzeyindeki diğer kaynaklardan elde edilen suç bilgilerinin, dolaylı mağduriyeti daha fazla besleyeceği iddia edilmektedir.

Medya aracılığıyla yayılan suç haberleri bireylerde fiili olmayan bir deneyime yol açmaktadır. Suç, fail ve mağduriyete dair bilgi; gündelik akışa uyarlanabilir, nüfuz edebilir özellik kazanmaktadır. Hemen her gün bireyler, bu içeriklerden haberdar olmakta, yayılan fotoğraf ya da videolarla bu olaylara şahit olmakta ve dolaylı olarak suç ve şiddeti deneyimlemektedir. Bahsi geçen akış içerisinde birey için suç ya da şiddet olayı bağlamından –zaman, mekân, kişiler, durumlar – kopmakta ve yalnızca yoğunluğu, sıklığı ve yaygınlığı gerçeklik olarak algılanmaktadır. R. I. Mawby ve S. Walklate (2002, s. 24) suç korkusu yaratmada medyanın rolünü vurgularken; Chiricos vd. (1997, s. 353) de doğrudan deneyim eksikliğinin olduğu durumlarda medyanın dolaylı bilgi kaynağı olarak önem kazandığından bahsetmektedir. Bu noktada suç korkusu, medyadaki suç ve şiddet olayları üzerinden varlık kazanmaktadır³.

Yukarıda yer verilen tanımlamaların en belirgin iki ortak noktasından bahsedilebilir. Birincisi dolaylı mağduriyetin suç oranları ile ikincisi ise, yerel düzeyle ilişkisidir. Söz konusu tanımlamalar dolaylı mağduriyette kurbanlarla kurulan empatinin ancak yakın çevrede gelişebileceğini öngörmektedir. Oysa bu çalışma aksi bir iddiayı öne sürmektedir. McCarthy (1989, s. 66)'ye göre; günümüzde bilginin yayılmacı özelliği, duyguları her anlamda daha da yoğunlaştıran ve gündelik hayatın içine sokan bir biçime dönüştürmektedir. O halde yeni medya koşullarında üretilen ve dolaşıma sokulan suç haberlerinin, bu araçlarla etkileşimde bulunanlarda suç korkusunu arttırdığı söylenebilmektedir. Böylece suç korkusu bağlamında dolaylı mağdur kavramı mekândan ve suç

3 “Neredeyse Amerikalılar'ın %90'ı suçun gittikçe kötüleştiğini düşünüyor fakat şehirlerdeki suç oranları 1981-1989 yılları arasında % 25 oranında düştü. Herhangi bir suç mağduru olmaktan endişelenenlerin oranı % 55 ve bu durumda polisin kendisini korumada yetersiz kalacağını düşünenlerin oranı da aynı. Ancak her iki gruba da mahallelerinde ne olduğu sorulduğunda suçtan bahsedenlerin oranı % 7.4'tür” (Blakely & Synder, 1998, s. 56).

oranlarından bağımsızlaşmaktadır. Tam da bu noktada çalışma, kavramın tanım ve kapsamını yeniden değerlendirerek katkı yapmayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın Tasarımı ve Yöntemi

Bu çalışmada yeni medya içeriklerinde yer alan suç ve şiddet haberlerinde suç korkusu ve ahlaki panik öğeleri anlaşılmaya çalışılmaktadır. Bu amaç doğrultusunda medya çalışmalarında sıklıkla kullanılan ve nitel araştırma yöntemi tekniklerinden biri olan içerik analizi kullanılmıştır. “İçerik analizi metin içeriğini toplama ve analiz etme tekniğidir. İçerik iletilen sözcükler, anlamlar, resimler, semboller, düşünceler, temalar veya herhangi bir iletiye gönderme yapar” (Neuman, 2006, s. 466). İçerik analizi çalışmada yeni medya araçlarından biri olan internet ortamında elde edilen haberlere uygulanmıştır.

Yeni medya araçlarına özgü yapay zekâ algoritmaları otomatik bir hesaplama ile en çok takip edilenden başlayarak haber sonuçları listelemektedir. Buna ek olarak söz konusu içeriğe sahip sayfalar da kendi içinde aynı algoritma sistemi ile benzer ve sık takip edilen haberleri de kullanıcıların deneyimine sunmaktadır. Bu nedenle çalışmanın kapsamı arama motorunda “suç ve şiddet haberleri” sorgusu yapıldığında listelenen haberlerdir.

Suç korkusu ve ahlaki panik bağlamında analiz etmek üzere kullanılacak haberlerin seçiminde olasılıklı olmayan örneklem türlerinden biri olan amaçlı örneklem kullanılmıştır. “Amaçlı örneklem, araştırmacı derinlemesine inceleme için belirli örnek olay türleri belirlemek istediğinde gerçekleşmektedir” (Neuman, 2006, s. 324). Araştırmacılar, araştırma evreninde listelenen haberler arasından çalışmanın amacına uygun haberleri analize dâhil etmiştir. Analiz edilmek üzere seçilen haberlere suç korkusu, ahlaki panik ve mağduriyet bağlamında temalar oluşturulmuş ve bu temalar çerçevesinde metin içeriğine yöneltilmek üzere oluşturulan sorulara cevap aranmıştır. Araştırma soruları şu şekildedir:

Soru 1: Yeni medyada yer alan suç/şiddet haberleri nasıl kurgulanmakta ve kullanıcıların suç korkusunu nasıl biçimlendirmektedir?

Soru 2: Yeni medyada yer alan suç/şiddet haberlerinde ahlaki panik öğeleri nelerdir?

Soru 3: Yeni medyada yer alan suç/şiddet haberlerinde mağduriyet nasıl inşa edilmektedir? Çalışmada suç/şiddet haberlerinin analizinde uygulanacak ana ve alt temalar ise şöyledir:

Tablo 1. Ana ve Alt Temalar

Ana Temalar	Alt Temalar
Suç Korkusu	Saldırı, şiddet, kamusal alan, yabancı, suç kontrolsüzlüğü, suç engellenemezliği, suçun yaygınlığı, belirsizlik, savunmasızlık
Ahlaki Panik	Toplumsal yozlaşma, norm ve değer kaybı, gençlik suçluluğu, madde kullanımı, alkol kullanımı, işkence, negatif duygu aktarımı, toplumsal bütünleşmenin çözülmesi
Mağduriyet	Suç/şiddet olayının her yerdeliği, suçun zamansızlığı, savunmasızlık, çaresizlik vurgusu, suçun yaygınlığı, mağduriyet empatisi

Araştırma Bulguları

Bu bölümde araştırmanın örnekleme dahil edilen suç ve şiddet içerikli haberler yukarıdaki tabloda yer alan ana ve alt temalar bağlamında değerlendirilmektedir. Böylece literatür tartışmasında ileri sürülen iddialar temellendirilerek ortaya koyulmaya çalışılmaktadır.

“Şila’yı Kulübesinde Yakarak Öldüren Sanığa İndirimli 1 Yıl 8 Ay Hapis” (DHA gündem, 2023).

[Şiddet, işkence, negatif duygu aktarımı, savunmasızlık, çaresizlik duygusu]

Bu haberde suç korkusu, ahlaki panik ve mağduriyet ana temalarına ait alt temalar gözlemlenebilmektedir. Haberin detayında failin, sahipli bir köpeği kendi kafesinde yanıcı madde kullanmak suretiyle yaktığı bilgisine yer verilmektedir. Söz konusu bilgiler fail profiline dair bir tanımlama içermektedir. Buna göre failin, savunmasız bir canlıya yönelik işkenceye varan şiddet uygulayabilecek nitelikte bir saldırgan olarak kodlandığı söylenebilir.

“Dursun Artık Bu Vahşet! Tavukları kovalayan Pamuk’un ön iki bacağına önce kırıp sonra kestiler” (Hürriyet ekonomi, 2020).

[Şiddet, işkence, negatif duygu aktarımı, savunmasızlık]

Söz konusu haberde suç korkusu ve ahlaki panik ana temalara ait alt temalar izlenebilmektedir. Medya aracılığıyla sunulan içerikler bir duygu aktarımı gerçekleştirmektedir. Suç ve şiddet haberlerinde bu aktarımın daha güçlü olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır. Bunun en önemli nedenlerinden biri de söz konusu içeriklerle kullanıcıda etki yaratmaktır. Böylesi bir aktarım, kolektif duygunun açığa çıkmasına neden olmaktadır. Bahsi geçen süreci etkileyerek suç korkusu ve ahlaki paniğin ortaya çıkmasına katkıda bulunan unsurlardan biri, sunulan haberlerin sansasyonel ve sarsıcı özelliğidir. Bu olaylar aktarılırken kullanılan dil korku yaratmada oldukça etkilidir. Haberde olayın şiddet içeren tüm detayları ve hatta görüntüleri bir gazetenin internet sitesinde sunulmaktadır. Başka bir haber, kedilere işkence yaparak öldürdüğü iddia edilen bir kişinin mahalle sakinleri tarafından cep telefonu kamerasıyla görüntülerinin çekilip sosyal medyada yayılmasını içermektedir (Onedio haber, 2020). Bahsi geçen haberlerde kullanılan dilde öne çıkan özelliğin yoğun şekilde şiddet içerdiği ve insan doğasının kötücül yanını vurgulama eğiliminde olduğu söylenebilir. Hayvan Hakları İzleme Komitesi’nin 2020 Ocak ayı raporunda basın, sosyal medya ve yargıya intikal etmiş olaylardan elde edilen veriler yer almaktadır. Buna göre, bir ay içerisinde en az 47 işkence vakası kaydedilmiştir. Bunlar; “fiziksel ve psikolojik şiddet, ateşli silahla yaralama, yakma, kulak kesme, köpek dövüştürme, darp, kesici ve delici aletlerle saldırı”dır (Hayvan hakları izleme dosya, 2021). Kendini savunamayacak ve kimseye zararı dokunamayacak bir canlıya yönelik şiddet; insanı acımasız, sebepsiz yere çevresine zarar veren bir saldırgan olarak inşa etmektedir. Bu haberlerin şiddet içeren detayları toplumda yarattığı etkiyi de şiddetlendirmektedir. Allen E. Liska ve William Baccaglioni (1990)’nin, Amerika’da 26 eyalet gazetesinde yaptıkları tarama sonuçlarına göre; “sansasyonel bir şekilde verilen cinayet haberlerinin izleyici üzerinde korku yaratan olumsuz bir etkiye sahiptir” (s. 366). Dolayısıyla olayların nasıl ve ne şekilde meydana geldiğine dair verilen

görsel, sözlü ya da yazılı detaylar izleyicilerin daha fazla korkuya kapılmalarına neden olmaktadır. Bu, aynı zamanda şeytan/halk kahramanları metaforunun da sembolik olarak inşasıdır.

“Tanımadığı 3 Kişiyi Bıçaklayan Adam Olay Öncesi Gençlere de Saldırmış

Bursa’da tanımadığı 3 kişiyi yarım saat içinde bıçaklayan İ. D’nin olaydan 5 dakika öncesi 3 gence saldırdığı anlar kameralara yansdı. Görüntülerde kaldırımında sohbet eden 3 gençten birinin elindeki sigarayı almaya çalışan İ. D gençlere daha sonra yumruk ile saldırıyor” (Posta son dakika, 2021).

[Saldırı, şiddet, kamusal alan, yabancı, belirsizlik, savunmasızlık, suç/şiddet olayının her yerdeliği, mağduriyet empatisi]

Bu haberde suç korkusu ve mağduriyet ana temalarına ait alt temalara rastlanmaktadır. Buna göre saldırganın tanımadığı kişi ve kişilere saldırması ve yaralaması mağduriyet profiline dair bir bilgi üretmektedir. Buna göre; haberdeki detaylardan yola çıkıldığında mağdurlara dair tek ortak özellik saldırganla aynı zamanda kamusal alanda bulunmalarıdır. Bu durum fail ve mağdur profilinin belirsizleşmesine neden olmaktadır.

“Tanımadığı Kişiyi Tekme, Yumruk ve Kemerle Saldırarak Öldürmüştü! Cezası Belli Oldu” (Hürriyet gündem, 2021).

[Saldırı, şiddet, kamusal alan, yabancı, negatif duygu aktarımı, savunmasızlık, mağduriyet empatisi, suç/şiddet olayının zamansızlığı, suçun yaygınlığı]

Yukarıdaki haberde suç korkusu, ahlaki panik ve mağduriyet ana temalara ait alt temalar takip edilebilmektedir. Medyada yer alan şiddet içerikli haberlerin öne çıkan özelliklerinden biri de kamusal alanda gerçekleşmiş olmalarıdır. Kamusal alan; hemen her bireyin katılımına açık ve onların “sıradan”, rutin faaliyetlerini gerçekleştirdiği ve bu esnada birçok “yabancı” ile karşılaştığı sosyal ve fiziksel etkileşimin yaşandığı mekândır. Dolayısıyla gündelik yaşamın bir parçası olan kamusal alanda meydana gelen şiddet olaylarının, bireylerin suç korkusunu arttıracacağı ileri sürülebilmektedir. Haberin detayına bakıldığında fail ve mağduru birbirlerini tanımadıkları, sokakta yürürken bilinmeyen bir sebeple kavgaya başladıkları ve olayın, aldığı darbeler sonucunda mağduru ölümüyle sonuçlandığı aktarılmaktadır.

“Patentli Gençler Dehşet Saçtı! Otobüsün Camını Vida Fırlatarak Patlattı” (Milliyet gündem, 2022).

[Saldırı, kamusal alan, yabancı, suç kontrolsüzlüğü, suç engellenemezliği, gençlik suçluluğu, norm ve değer kaybı, mağduriyet empatisi]

Bahsi geçen haberde suç korkusu, ahlaki panik ve mağduriyet ana temalarına ait alt temalarının yer aldığı görülmektedir. Yalnızca haber başlığından yola çıkıldığında son üç haber için de geçerli detay, kamusal alanda birbirine tamamen yabancı taraflar arasında meydana gelmiş olmasıdır. Hemen her gün milyonlarca insan toplu taşıma aracı kullanıp cadde, sokak gibi kamusal alanlarda

vakit geçirmektedir. Dolayısıyla örneklerde yer alan olaylar, meydana geliş biçimi (zaman, mekân, fail/mağdur konumlanması) ile bireylerin sosyal gerçeklik inşasına etki etmektedir. Bahsi geçen etkinin, “sıradan” her bireyin gündelik rutini esnasında, herhangi bir olayın mağduru olabileceği düşüncesini uyandırma yönünde olduğu söylenebilir.

“Madde Bağımlısı Gençler Sahilde Dehşet Saçtı

İstanbul Maltepe’de madde bağımlısı olduğu iddia edilen 3 şahıs, sahilde paten süren vatandaşları önce darp etti, sonra bıçakla kovaladı. Meydana gelen olayda şüphelilerin saldırısına uğrayan genç kız sinir krizi geçirirken, bir vatandaş ise kaykay ile darp edildi” (Sözcü gündem, 2021).

[Saldırı, şiddet, kamusal alan, yabancı, toplumsal yozlaşma, gençlik suçluluğu, madde kullanımı, negatif duygu aktarımı, suç/şiddet olayının her yerdeliği]

Bu haberde de suç korkusu, ahlaki panik ve mağduriyet ana temalarına ait alt temalar izlenebilmektedir. Bireylerin suç korkusunu etkileyen şiddet içeriklerin haberlerin öne çıkan bir diğer özelliğinin “genç” failler olmasıdır. Daha önce de ifade edildiği şekliyle hem sağ gerçekçi yaklaşım hem de ahlaki panik teorisine göre genç nüfus, kriminal unsurların başında yer almaktadır. Yukarıda verilen son iki haber, söz konusu iddiaya örnek oluşturmaktadır. Haberin içeriğinde ise, madde etkisinde oldukları iddia edilen üç genç insanın, saat dört sularında kesici aletlerle sahilde vakit geçirmekte olan vatandaşlara rastgele saldırdığı, darp ettiği ve hatta kaykay ile yaraladığı bilgisi aktarılmaktadır. Olayın gerçekleştiği yer, saat ve mağdurların rastgele seçimi ve suçun yaygınlığı hemen her gün her yerde herkesin başına gelebilecek bir duruma işaret etmektedir. Aynı zamanda sokakta, caddede, parkta yan yana geçişen, karşılaşılın hemen herkesin potansiyel fail olabileceği düşüncesini beslemektedir. Dolayısıyla fail/mağdur profilinin genelleşmesine neden olabilmektedir. Böylece bireylerin haberlerdeki kişilerle empati kurarak gelecekte kendilerini de potansiyel mağdur olarak hissedebilecekleri söylenebilir görünmektedir.

“Konuşmak İçin İnşaata Götürdü Burnunu Kırıp Gasp Etti

Samsun’da bir kişi konuşma bahanesiyle inşaat halindeki binaya götürdüğü 16 yaşındaki çocuğa kafa atıp burnunu kırarak cep telefonunu gasp etti” (Milliyet gündem, 2023).

[Suç, şiddet, kamusal alan, savunmasızlık, çaresizlik vurgusu, suçun her yerdeliği, belirsizlik]

Bu haberde suç korkusu ve mağduriyet ana temalarına ait alt temalar izlenebilmektedir. Haberin detayları olayın gerçekleşme biçimine dair net bir bilgi vermemektedir. Örneğin fail ve mağdurun birbirlerini tanıyıp tanımadıkları ya da ne sebeple diyaloga girdikleri tam olarak anlaşılmamaktadır. Detayların bilinmemesinin olayın sebepsiz, olağan bir durumda, birdenbire ortaya çıkan bir saldırı olarak anlaşılmasına katkıda bulunduğu düşünülmektedir. Gündelik bir seyir halinde olduğu tahmin edilen iki kişi arasında şiddet ve gaspa kadar uzanan bu durumun, fail ve mağdur konumlanmasını net bir şekilde açığa çıkardığı düşünülmektedir. Kamusal alanda rutin faaliyetlerine devam eden, savunmasız bir bireyin mağduriyetinin; suç korkusunu besleyeceği düşünülmektedir.

“Sosyal Medyayı Ayağa Kaldıran Görüntüler: ‘Delikanlı Lakaplı Fırat K. Yakalandı

Fırat K. ... kullanıcı adı delikanlı olarak instagram hesabından elindeki bıçağı, Engin D.'nin boğazına dayamış halde çekilen görüntüsünü paylaştı" (Cnnturk turkiye, 2021).

[Saldırı, şiddet, negatif duygu aktarımı, gençlik suçluluğu, savunmasızlık]

Bu haberde suç korkusu, ahlaki panik ve mağduriyet ana temalarına ait alt temalar görülmektedir. Haberin detayında aktarıldığı kadarıyla ticaret işi yapan bir grup genç gelirin paylaşımı konusunda anlaşamadı. Grupta bulunan beş kişi işitme engelli mağduru darp etti. Sonrasında boğazına bıçak dayadığı anları da sosyal medya hesabından paylaştı. Bahsi geçen fail Fırat K. 'nın çeşitli suçlardan otuz ayrı kaydının olduğu öğrenildi. Olayın meydana geliş biçimi, şiddet içerikli davranış, darp ve yaralama eylemlerinin detaylarıyla birlikte fail ve mağdur profiline dair tam da Cohen'in bahsettiği iki ayrımanın izlerini görmek mümkün görünmektedir. Suç geçmişi de düşünüldüğünde failin, Cohen'in halk düşmanı tanımına karşılık geldiği söylenebilir.

Cohen'in teorisi çerçevesinde düşünüldüğünde mağdur (azizler), toplumun geri kalan bütünüdür. Ahlaki panik durumunda bu karşıt konumlanma, kategorik olarak toplumda yaşayan hemen her bireyin potansiyel mağdur olarak algılanmasına neden olmaktadır. Stephan Farrall, Emily Gray ve Jonathan Jackson (2007, s. 6)'ın da belirttiği gibi bireylerin suç olaylarıyla ilgili teması; kurbanlarla empati yapmalarına, olayı hayal etmelerine neden olmaktadır. Ted Chiricos, Sarah Eschholz ve Marc Gertz (1997, s. 353) de medyadaki suç haberleri ve izleyicilerin korku düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmalarında benzer sonuçlara ulaşmaktadır. Seyirciler, medyada sunulan mağdurlarla kendileri arasındaki benzer özellikler üzerinden bağ kurarak mağdur olma korkusu yaşamaktadır. İstanbul'da Eminönü ve Tuzla'da kapkaç suçları bağlamında suç korkusu araştırması yapan Mehmet Kul (2013)'un ulaştığı sonuçlar da benzer şekildedir. Buna göre, "örneklem % 80.9'u medyada yer alan suç haberlerinden dolayı güvenliğinden endişe duyduğu görülmektedir (s. 175).

"Kadın Polis Açığa Alındı! Dört Genç Kadın Mahalleyi Birbirine Kattı"

İstanbul Bahçelievler'de aralarında bir polis memurunun da bulunduğu dört genç kadın eğlenceden döndükten sonra buldukları araçta alkol aldı" (Milliyet gündem, 2022).

[Kamusal alan, toplumsal yozlaşma, norm ve değer kaybı, alkol kullanımı]

Yukarıdaki haberde suç korkusu ve ahlaki panik ana temalarına ait alt temalar yer almaktadır. Haberin içeriğinde dört genç kadının gece saatlerinde bir aracın içinde yüksek sesle müzik dinleyip alkol aldıkları ve kendilerini uyarmaya gelen kolluk kuvvetine güçlük çıkararak mahalle düzenini bozdukları bilgisi yer almaktadır. Tıpkı Cohen'in bahsettiği gibi gençlik kültürüyle özdeşleştirilen alkol ya da madde kullanımı, vandalizm ile birleşerek toplumun yerleşik norm ve düzeni için bir tehdit unsuru olarak kabul görmektedir. Medyada sıklıkla yer alan söz konusu haberler neticesinde suç korkusuna neden olan durum, madde bağımlısı gençler değil; gençlik kültürünün kendisidir.

"Sultangazi'de Suç Makinesi Kadın Apartmanlara Girip Keşif Yaparken Görüntülendi..."

Sultangazi'de cerrahi maskeli 2 kadın, apartmanların dış kapılarını kartla açarak içeri girdi. Apartmandaki katları tek tek gezen şüpheli 2 kadın, fark edilmeleri üzerine apartmandan ayrıldı. O

anlar güvenlik kameralarına yansırken, kadınlardan birinin 31 ayrı suçta, 105 yıl kesinleşmiş hapis cezası bulunan ve hamile olduğu için cezası ertelenen P. U olduğu öğrenildi” (Haberler güncel, 2023)

[Toplumsal yozlaşma, norm ve değer kaybı]

Bahsi geçen haberde ahlaki panik ana temasına ait iki alt temaya rastlanmaktadır. Haberin içeriğinde yer alan detaylara bakıldığında “suç makinası” olarak tabir edilen failin kadın olduğu vurgusunun, ahlaki paniği besleyen bir başka duruma işaret ettiği düşünülmektedir. Toplumsal cinsiyet rollerinin ve erkek egemen kültürün bir sonucu olarak kadın ev içi alanda, erkek kamusal alanda; kadın daha duygusal ve irrasyonel, erkek ise sert ve rasyonel olarak tanımlanmaktadır. Benzer şekilde suç davranışı da daha çok erkeklere atfedilmektedir. Bir önceki haber örneği de bu bağlamda yorumlanabilir. Özellikle kamusal alanda alkol/madde kullanımı, yüksek sesle müzik dinleme, aşırı hız yapma, fiziksel saldırı gibi düzen bozucu suç göstergesi olabilecek davranışlar “erkek” davranışları olarak tanımlanmaktadır. Bu haberde faillerin kadın olması kültürdeki cinsiyet rollerinin ve yerleşik kabulün alt üst edilmesi olarak yorumlanmaya açıktır. Böylesi bir durumun ahlaki paniğe konu olabilecek en iyi örneklerden biri olduğu düşünülmektedir.

Değerlendirme ve Sonuç

Dijital teknolojinin etkisiyle medya tarafından üretilen suç/şiddet içerikleri gündelik hayat içerisinde sürekli bir akış halindedir. Bu durum bireyde, yüksek suç oranları algısına neden olmaktadır. Suç, önlenemez ve kontrol edilemez bir problem olarak gündemi işgal etmektedir. Toplumsal düzenin sarsıldığı ve bozulduğu şeklinde yorumlanan bu durum; suça fırsat veren ve mağduru koruyamayan bir düzensizlik haline işaret etmektedir. Böylesi bir ortam, bireyin toplumsal yaşamda kendini güvensiz hissetmesine ve mağduriyet yaşayacağı düşüncesiyle gündelik korkular yaşamasına neden olmaktadır.

Suç/şiddet içeriklerinin gündelik hayata yönelik bu etkisi toplumsal ve ahlaki değerlerin krize girmesiyle ilişkilendirilmektedir. Suç korkusunun artmasını ve etki alanının genişlemesine neden olduğu düşünülen söz konusu haberlerin belirli özelliklerinden bahsetmek mümkün görünmektedir: Bunlar; açık bir şekilde şiddet/saldırı unsurları içeren, kamusal alanda gerçekleşen, failin genç ve “yabancı”lardan oluştuğu ve mağdur profilinin “sıradan”laştığı şeklinde sıralanabilir. Bahsi geçen içerikler, suç ve şiddetin yaygınlaştığı algısını güçlendirmekte ve bireyi kuşatarak ahlaki değerlerin ve toplumsal normların zayıfladığının bir işareti olarak yorumlanmaktadır. Birey, gündelik hayatının akışı içinde her an, her yerde mağdur olabileceği endişesiyle toplumsal yaşama devam etmekte zorlanmakta ve yaşam kalitesi düşmektedir. O halde bu durumu, toplum içerisinde yaşayan her bireyin kendini potansiyel mağdur olarak konumlandığı şeklinde yorumlamak mümkün görünmektedir.

Gündelik hayatta ortaya çıkan dolaylı mağduriyete ilişkin bir diğer unsur, Cohen’in azizler ve şeytanlar şeklindeki ayırımın suç haberleri üzerinden inşasıdır. Medyada yer alan her tür suç olayında fail (halk düşmanı), mağdur (kahraman) ikiliği açık bir şekilde anlaşılmalıdır. Haberlerde yer verilen detaylar ve şiddet unsurları “vahşet”, “kan dondurucu”, “acımasız” gibi sıfatlarla aktarılarak;

faillerin kötücül özelliklerine vurgu yapılmaktadır. Böylece suç, ahlaki norm ve değerlerdeki yozlaşma; fail, toplumsal düzenin bütününe tehdit olarak algılanmaktadır.

Medyanın ulaşabildiği her birey dolaylı mağduriyet unsuru olarak inşa edilmektedir. Bu, hem mağduriyetin derecesini hem de yoğunluğunu etkileme gücüne sahiptir. Sık karşılaşılan durumlar rutin halini almakta ve suç, normalleşmektedir. Böylece gündelik hayatın hemen her alanında; evde, işte, okulda, otomobilde, toplu taşımada ve hatta sokakta seyir halindeyken herhangi bir suça maruz kalmak olağan bir durum olarak algılanmaktadır. Dijital teknolojilerin yaygınlığı hem bu normalleşmeye katkıda bulunmuş hem de yeni mağduriyet biçimlerine ve alanlarına yol açmıştır.

Medya aracılığıyla ortaya çıkan dolaylı mağduriyetin yeni biçiminde çoklu mağduriyetten bahsedilebilir. Klasik mağduriyet sınıflandırmasında zarara yol açan her türlü suç faaliyetiyle aynı türde mağduriyet olduğu söylenebilir. Herhangi bir suça maruz kalan mağdur, yalnızca o olaydan etkilenmektedir. Örneğin bir cinsel suç eyleminde zarar gören birey cinsel suç mağduru olarak sınıflandırılır. Geleneksel anlamıyla dolaylı mağdur da benzer bir şekilde tanımlanmaktadır. Birey, daha çok yakın çevresinde şahit olduğu suç neticesinde dolaylı mağdur olarak tanımlanmaktadır. Ancak medya aracılığıyla inşa edilen dolaylı mağduriyetin, akış halindeki tüm suç olaylarının sonucunda ortaya çıktığı düşünülmektedir. Bahsi geçen mağduriyet aynı anda hem gasp, hem de cinsel istismar mağduriyeti içerebilmektedir. Tüm bu özellikleriyle medyada gündelik hayatın rutini olarak inşa edilen suç/şiddet içerikleri dolaylı mağduriyet kavramının sınırlarını ve kapsamını genişletmektedir. Fail ya da mağdurla zaman ya da mekânsal bağlantısı olmayı gerektirmeyen bir dolaylı mağduriyet biçiminden bahsedilebilmektedir.

Gündelik korkuları besleyen suç haberlerinde fail ve mağdur profilinin, bir taraftan keskin bir şekilde ayrışırken bir taraftan da genelleştiği söylenebilir. Fail, yöneldiği nesne – toplumsal düzen – itibarıyla belirgin bir profildir. Ancak suç hedefi ya da amacı genel ve soyut bir kavrama işaret etmektedir. Benzer biçimde mağdur da net bir şekilde toplumsal düzen tarafını temsil etmektedir. Ancak bu aynı zamanda anlamı genelleştirerek belirsizleştirmektedir. Dolayısıyla medyada yer alan suç ve şiddet haberleri aracılığıyla suç sebepleri, sonuçları, gerçekleşme biçimi fail ve mağdur tarafıyla genelleşmekte ve uzak gerçeklik öznel gerçeklik halini almaktadır. Bu nedenlerle gündelik hayatta rutin halini alan ve yeniden üretilen bahsi geçen korku biçimlerinin, anlamı ve kapsamı genişlemiş bir dolaylı mağduriyet biçimi yarattığı söylenebilir.

Kaynakça

- Adoni, H., & Mane, S. (1984). Media and social construction of reality: Toward an integration of theory and research. *Communication Research*, 11(3), 323-340. doi:10.1177/009.365.084011003001
- Bayram, P. (2020). Sosyal medyada gerçekliğin sosyal inşası bağlamında kristalleşme modelinin betimsel bir analizi. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*(50), s. 46-55.
- Binark, M. (2018). Giriş. M. Binark (Dü.) içinde, *Yeni medya çalışmalarında araştırma yöntem ve teknikleri* (s. 19-30). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Blakely, E., & Synder, M. G. (1998). Separate places: Crime and security in gated communities. M. Felson, & R. B. Peiser içinde, *Reducing crime though real estate development and management* (s. 53-70). Washington: Urban Land Institute.

- Burke, R. H. (2009). *An introduction to criminological theory*. Willan Publishing.
- Catells, M. (2008). *Enformasyon çağı: Ekonomi, toplum ve kültür ağtoplumunun yükselişi* (Cilt I). (E. Kılıç, Çev.) İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Chiricos, T., Eschholz, S., & Gertz, M. (1997). Crime, news and fear of crime: Toward an identification of audience effects. *Social Problems*, 44(3), s. 342-357.
- Cnnturk turkiye. (2021, Mart 25). Mayıs 6, 2022 tarihinde Cnnturk: <https://www.cnnturk.com/turkiye/sosyal-medyayi-ayaga-kaldiran-goruntuler-polis-delikanli-lakapli-firat-kyi-ariyor> adresinden alındı
- Cohen, S. (2019). *Halk düşmanları ve ahlâki panikler*. (D. Türker, Çev.) Ankara: Heretik Yayınları.
- Condry, R. (2010). Secondary victims and secondary victimization. S. G. Shoham, P. Knepper, & M. Kett içinde, *International handbook of victimology* (s. 219-245). London: CRC Press.
- Covington, J., & Taylor, R. B. (1991). Fear of crime in urban residential neighborhoods: İmplication of between – and within – neighborhood sources for current models. *The Sociological Quarterly*, 32(2), 231-249.
- Declaration of basic principles of justice for victims of crime and abuse power*. (1985, November 29). United Nations: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/declaration-basic-principles-justice-victims-crime-and-abuse> adresinden alındı
- DHA gündem. (2023, Ocak 19). Şubat 5, 2023 tarihinde Demirören Haber Ajansı: <https://www.dha.com.tr/gundem/silayi-kulubesinde-yakararak-olduren-saniga-indirimli-1-yil-8-ay-hapis-2193034> adresinden alındı
- Dijital 2022: Another Year of Bumper Growth*. (2022, Mayıs 10). we are social: www.wearesocial.com adresinden alındı
- Dijital 2022: Turkey*. (2022, Mayıs 10). Datareportal: www.datareportal.com adresinden alındı
- Farrall, S., Gray, E., & Jackson, J. (2007). Experience and expression; conversations about crime, police and community. 1-48. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press. Ekim 18, 2016 tarihinde http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1012396 adresinden alındı
- Farrall, S., Jackson, J., & Gray, E. (2009). *Social order and the fear of crime in contemporary times (Clarendon studies in criminology)*. Oxford: Oxford University Press.
- Flew, T., & Smith, R. (2014). *New media: An introduction*. Oxford University Press.
- Garland, D. (1996). The limits of the sovereign state: Strategies of crime control in contemporary society. *The British Journal of Criminology*, 36(4), 445-471.
- Garland, D. (2010). *The culture of control crime and social order in contemporary society*. New York : Oxford University Press.
- Goode, E., & Ben-Yehuda, N. (2009). *Moral panics: The social construction of deviance*. Chichester, Malden: Wiley-Blacwell Publication.
- Haberler güncel*. (2023, Ocak 29). Şubat 5, 2023 tarihinde Haberler: <https://www.haberler.com/guncel/sultangazi-de-suc-makinesi-kadin-apartmanlara-15592192-haberi/> adresinden alındı
- Hayvan hakları izleme dosya*. (2021, Şubat 17). Mart 8, 2021 tarihinde Hayvan Hakları İzleme: <http://hayvanhaklariizleme.org/dosyalar/hayvan-hakki-ihlalleri/yasayi-beklerken-hayvan-hakki-ihlalleri-raporu-ocak-2020/> adresinden alındı
- Heller, A. (1984). *Everyday life*. Boston: Routledge&Kegan Paul.
- Hürriyet ekonomi*. (2020, Kasım 20). Mart 8, 2021 tarihinde Hürriyet: <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/tavuklari-kovalayan-pamukun-on-iki-bacagini-once-kirip-sonra-kestiler-yeter-dostlarimizi-koruyacak-yasa-artik-ciksin-41667026> adresinden alındı
- Hürriyet gündem*. (2021, Aralık 23). Mayıs 9, 2022 tarihinde Hürriyet: <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/tanimadigi-kisiyi-tekme-yumruk-ve-kemerle-saldirarak-oldurmustu-cezasi-belli-oldu-41967002> adresinden alındı
- Kul, M. (2013). *Suçtan daha büyük suç korkusu*. İstanbul: Yeni Yüzyıl Yayınları.

- Laughey, D. (2010). *Medya Çalışmaları Teoriler ve Yaklaşımlar*. Kalkedon Yayınları.
- Liska, A. E., & Baccaglioni, W. (1990). Feeling safe by comparison: Crime in the newspaper. *Social Problems*, 37(3), 360-374. Nisan 29, 2021 tarihinde alındı
- Loo, D. (2008). The 'moral panic' that wasn't: The sixties crime issue in the US in fear of crime. S. Farrall, & M. Lee içinde, *Fear of crime critical voices in an age of anxiety* (s. 12-31). New York: Routledge-Cavendish.
- Mawby, R. I., & Walklate, S. (2002). *Critical victimology*. London: Sage Publications.
- McCharty, E. (1989). Emotions are social things: An essays in the sociology of emotion. D. D. Franks, & E. D. McCharty içinde, *The sociology of emotions: Original essays and research papers* (s. 51-72). London: Jai Press.
- McGarrel, E. F., Giacomazzi, A. L., & Thurman, Q. C. (2006). Neighborhood disorder, integration and the fear of crime. *Justice Quarterly*, 14(3), 479-500.
- Milliyet gündem*. (2022, Ocak 6). Milliyet: <https://www.milliyet.com.tr/gundem/patenli-gencler-dehset-sacti-otobusun-camini-vida-firlatarak-patlatti-6675635> adresinden alındı
- Milliyet gündem*. (2022, Mayıs 8). Mayıs 8, 2022 tarihinde Milliyet: <https://www.milliyet.com.tr/gundem/kadin-polis-aciga-alindi-6750811> adresinden alındı
- Milliyet gündem*. (2023, Ocak 15). Ocak 31, 2023 tarihinde Milliyet: <https://www.milliyet.com.tr/gundem/konusmak-icin-insaata-goturdu-burnunu-kirip-gasp-etti-6888308> adresinden alındı
- Neuman, W. L. (2006). *Toplumsal araştırma yöntemleri nitel ve nicel yaklaşımlar* (Cilt 2). (S. Özge, Çev.) Ankara: Yayın Odası.
- Onedio haber*. (2020, Kasım 13). Mart 8, 2021 tarihinde Onedio: <https://onedio.com/haber/kedileri-iskence-ederek-olduren-caniye-947-tl-ceza-931371> adresinden alındı
- Parlak, M. O. (2018). Yeni medya ve haberciliğin dönüşümü. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(14), s. 59-82.
- Posta son dakika*. (2021, Mart 23). Mayıs 8, 2022 tarihinde Posta: <https://www.posta.com.tr/son-dakika/tanimadigi-3-kisiyi-bicaklayan-adam-olay-oncesi-genclere-de-saldirmis-2312292> adresinden alındı
- Skogan, W. G. (1995). Reaction to crime and violence. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*(539), s. 9-13.
- Skogan, W. G., & Maxfield, M. G. (1982). *Coping with crime: Individual and neighborhood reactions*. Beverly Hills, London: SAGE Publications.
- Smith, S. J., & Pain, R. (2008). Critical politics and everyday fears. S. Farrall, & M. Lee içinde, *Fear of crime critical voices in an age of anxiety* (s. 45-58). New York: Routledge-Cavendish.
- Sözcü gündem*. (2021, Mart 31). Ocak 6, 2022 tarihinde Sözcü: <https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/madde-bagimli-gencler-sahilde-dehset-sacti-6344673/> adresinden alındı
- Taylor, R. B., & Hale, M. (1986). Testing alternative models of fear of crime. *The Journal of Criminal Law and Criminology*, 77(1), 151-189.
- Walklate, S. (2007). *Understanding criminology current theoretical debates*. New York: McGraw Hill Open University Press.
- Whon, D., & Bowe, B. (2014). Cyystallization: How social media facilitates social construction of reality. *Proceeding of the companion publication of the 17th ACM conference on computer supported cooperative work&social computing* (s. 261-264). Baltimore: Association for Computing Machinery.
- Wilson, J. Q., & Kelling, G. L. (1982). Broken windows. *The Atlantic Monthly*, 249(3), s. 29-38.